

РЕАКЦІЯ НА ПОДІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ЕКОНОМІЦІ

ЗА 14-21.01.2019.

ОЗНАКИ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ РОСІЇ ТА БІЛОРУСІ

Резюме

Протягом останнього часу спостерігаються тенденції до поглиблення інтеграції Росії та Білорусі на тлі прагматизації їхніх стосунків, які ускладнилися після взаємних звинувачень, пов'язаних із т.зв. «податковим маневром» (обнуління експортних мит на нафту і газ із одночасним суттєвим підвищенням податку на видобуток) – Білорусь називає нові виплати штучно завищеними, а РФ висловлювала занепокоєння через порушення на білоруській митниці.

Низка подій та заяв останнього часу свідчить про те, що Росія актуалізує питання Союзної держави та розглядає можливість нового формату цих відносин.

Агентство Bloomberg вважає, що президент РФ Володимир Путін, якому при владі залишилося не більше 5 років, шукає шляхи забезпечення свого подальшого впливу шляхом створення більш тісного союзу з сусідньою Білоруссю. У виданні стверджують, що просто вийти на пенсію в 2024 році російський президент не може, оскільки не впевнений в будь-яких гарантіях особистої безпеки, які міг би надати його наступник. Об'єднання може бути політично привабливим для Путіна, зокрема тому, що він зможе взяти на себе значно посилену Вищу державну раду в 2024 р., зберігши значну частину своєї влади на все життя без зміни конституції. Крім того, на думку журналістів, мирне возз'єднання з білорусами також може бути використано як компенсація росіянам за недавній розрив з «дружньою Україною».¹

І хоча Лукашенко публічно застеріг Росію від спроб поглинути Білорусь, а офіційний представник Путіна Дмитро Песков заявив, що злиття Росії і Білорусі не є предметом обговорення, заперечення стосуються лише повного поглинання, а не більш глибокого сценарію інтеграції з Білоруссю. Наразі заяви, які лунають з Білорусі, свідчать, що під час двох зустрічей з Лукашенко в кінці грудня Путін поки що не зміг переконати білоруського президента піти по шляху такого об'єднання.

Наразі ми є свідками економічного тиску на Білорусь з боку Росії, а також публічних та непублічних торгів між цими двома країнами.

¹ Putin's Retirement Plan Depends on Belarus // <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-01-08/putin-is-seeking-to-retain-power-through-a-union-with-belarus>

РЕАКЦІЯ НА ПОДІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ЕКОНОМІЦІ ЗА 14-21.01.2019.

ОЗНАКИ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ РОСІЇ ТА БІЛОРУСІ

Як зазначає **Андрій Паливода**, в умовах відсутності реформ і збитковості майже всього держсектора економіки, бюджет Білорусі поповнюється за рахунок трьох джерел.

Перше – видобуток калійних солей (хлористого калію) та експорт цього мінерального добрива до багатьох країн світу. У Білорусі зосереджено 25 % світового виробництва KCl, за цим показником з нею може конкурувати тільки Канада.

Друге джерело – переробка російської нафти і продаж за кордон нафтопродуктів. У спадок від СРСР Білорусі дісталися два дуже потужні (а після модернізації — ще й сучасні) НПЗ – Новополоцький і Мозирський. До того ж як найближчий союзник Росії Білорусь одержує нафту без 30 %-го експортного мита. Виходить дуже велика дельта, яка повністю осідає в білоруському бюджеті. А значну частину вироблених нафтопродуктів продають у тому числі й в Україну.

Третій оплот білоруської економіки – російське субсидування, що триває вже чверть століття. За даними журналу Forbes, щорічно сума підтримки білоруської економіки з боку Москви порівнянна із загальним обсягом дотацій усіх регіонів Росії з федерального бюджету. При цьому експорт нафти з РФ для наступної переробки й поставки на експорт відіграє істотну роль для Білорусі. У загальному обсязі експорту товарів з Росії в Білорусь поставки нафти й нафтопродуктів становлять близько 30 %, а в I півріччі 2018 р. цей показник зріс до 37 %.

Щороку Білорусь одержує від Росії 24 млн тонн нафти, але для власних потреб їй вистачає лише 6 млн. Решту переробляють та експортують.

МВФ оцінює загальну підтримку білоруської економіки з боку Росії в 106 млрд дол. лише за період 2005-2015 рр., тобто 10,6 млрд дол. на рік.

Опираючись на цю підтримку, Білорусь провела найменше економічних і політичних реформ серед країн колишнього СРСР і Східної Європи.

Росія підтримувала Білорусь не тільки безмитною нафтою й дешевим газом, але й своїм відкритим ринком (83 % імпортованого РФ молока й молокопродуктів — білоруського виробництва), прямими субсидіями та дешевими кредитами. Заборгованість республіки за державними кредитами Росії на середину травня 2018 р. становила 6,3 млрд. дол. і 60 млрд російських рублів. Уже в 2019 р. уряд Білорусі муситиме виплатити за зовнішнім боргом близько 3,7 млрд дол. Без нових зовнішніх запозичень зробити це буде непросто, головним кредитором теж буде РФ.² До того ж з весни цього року російський ринок закривається для білоруської «молочки» та інших продуктів агропрому.³

З середини минулого року Кремль почав прямо пов'язувати економічну підтримку білоруського режиму з діями Мінська щодо реалізації білорусько-російського союзу. Йдеться про договір про створення Союзної держави (СД), який Росія і Білорусь підписали ще 1999 р. Однак процес інтеграції застопорився у 2007 р., і відтоді СД існує скоріше формально, як привід для щорічної зустрічі всього вищого керівництва двох країн.⁴

Тому президент Білорусі **Олександр Лукашенко** з літа минулого року веде активні переговори з російським керівництвом, намагаючись зберегти субсидування білоруської економіки за рахунок Росії. Починаючи з 1997 р. російські вливання в білоруську економіку у вигляді дешевого газу, безмитної нафти, відкритого російського ринку, озброєнь і кредитів становлять, за оцінкою МВФ, приблизно 10 млрд дол. на рік.⁵

² Українські наслідки капітуляції Лукашенка // https://dt.ua/foreign_economics/ukrayinski-naslidki-kapitulyaciyi-lukashenka-290255_.html

³ Зміна уряду в Білорусі: чи очікувати "нового курсу"? // https://dt.ua/internal/zmina-uryadu-v-bilorusi-chi-ochikuvati-novogo-kursu-286350_.html

⁴ История становления и развития Союзного государства // <http://www.soyuz.by/official/>

⁵ Примус до інтеграції // https://dt.ua/international/primus-do-integraciyi-297604_.html

Хронологія подій останнього місяця у взаємовідносинах Росії та Білорусі є насиченою.

6 грудня 2018 р. на саміті Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) в Санкт-Петербурзі Лукашенко укотре висловив Путіну своє невдоволення тим, як відбувається інтеграція в рамках ЄАЕС.⁶ Лукашенко посперечався з Путіним через різні умови для білоруських і російських споживачів газу.⁷ Через це потім навіть змушений був публічно вибачитися перед Путіним.⁸ Однак також назвав нісенітницею думку про те, що РФ «годує» республіку і заявив, що керівництво Росії порушує домовленість про ціни на газ.

11 грудня в Москві віце-прем'єр РФ **Дмитро Козак** прийняв делегацію білоруських чиновників, але демонстративно не став обговорювати з ними компенсацію ціни на нафту й можливу знижку на газ. За його словами, цього не можна обговорювати «до ухвалення принципових рішень про рух у напрямку подальшої інтеграції Росії та Білорусі в рамках Союзної держави».⁹

13 грудня ці «принципові рішення» на засіданні Радміну Союзної держави в Бресті перерахував прем'єр-міністр РФ **Дмитро Медведєв**. За його словами, є два варіанти. Перший, консерваційний, – залишити всередині СД усе як є і розвивати інтеграцію в рамках ЄАЕС. «Але тоді права Білорусі не відрізнятимуться від прав, наприклад, Казахстану». Другий варіант Медведєв назвав просунутим. Мається на увазі реальна побудова Союзної держави, у т.ч. створення єдиного емісійного центру (відмова Білорусі від своєї валюти на користь російського рубля), єдиної митної служби, суду, рахункової палати, законодавства тощо. Згадав Медведєв і вимогу проводити єдину податкову політику, політику в галузі ціно- й тарифоутворення.¹⁰

Поінформовані білоруські джерела стверджують, що у відповідь Лукашенко провів таємну нараду з вищим керівництвом Білорусі, темою якої

⁶ «Нет равных условий — нет Союза». О чем пикировались Лукашенко и Путин в Питере // <https://news.tut.by/economics/618203.html?crnd=56929>; "Хотим газ по 70!" Лукашенко устроил перепалку с Путиным на саммите ЕврАзЭС. Срочно! // <https://www.youtube.com/watch?v=B3R6w2GO7-c>

⁷ Лукашенко поспорил с Путиным о цене на газ для Белоруссии // <https://www.interfax.ru/russia/641094>

⁸ Лукашенко извинился перед Путиным // <https://www.youtube.com/watch?v=OUIOTDgQNC4>

⁹ «Цього не буде ніколи» – Лукашенко про приєднання Білорусі до Росії // <https://www.radiosvoboda.org/a/news-bilorus-lukashenko-vstupu-do-rosiyi-ne-bude/29656330.html>

¹⁰ Примус до інтеграції // https://dt.ua/international/primus-do-integraciyi-297604_.html

була російська загроза. На нараді обговорювалися заходи, до яких слід вдатися «в умовах тиску з російської сторони». Інформація ніяк офіційно не підтверджена, однак, за словами джерел, учасники зустрічі ухвалили рішення до кінця стояти за незалежність.¹¹ Подальші заяви Лукашенка та білоруського уряду говорять на користь цієї інформації.

14 грудня О. Лукашенко зробив низку заяв, в яких висловив невдоволеність позицією Росії щодо Білорусі. Окрім ціни на газ та нафту, кредитів та ін. питань відносин з Росією, він зачепив тему об'єднання. Лукашенко заявив, що під приводом «глибокої інтеграції» Москва хоче інкорпорувати Білорусь до складу Росії. «Я розумію ці натяки: отримаєте нафту, але давайте руйнуйте країну і вступайте до складу Росії», – заявив тоді Лукашенко.¹² «Я завжди задаю питання: такі речі в ім'я чого робляться? Ви подумали про наслідки? Як на це подивляться в нашій і вашій країні, і міжнародне співтовариство? Не миттям, так катанням інкорпорують країну до складу іншої країни», – додав він. Раніше **Лукашенко** заявляв, що його країна суверенна і незалежна, і що він ніколи не отримував від Росії жодних пропозицій про приєднання.¹³

Його слова фактично підтвердив **17 грудня** прес-секретар президента РФ **Дмитро Пєсков**, який заявив, що Білорусь є «братнім, найближчим, стратегічним союзним партнером» Росії, але питання про об'єднання в одну державу на порядку денному не стоїть. Відповідаючи на питання, чи розглядається «дуже тісна» інтеграція РФ і Білорусі зі створенням фактично єдиної держави зі спільною валютою, і щоб цю державу після 2024 року очолив президент РФ Володимир Путін, Пєсков відповів: «У такому

¹¹ Источники: Было закрытое совещание у Лукашенко. «До конца стоят за независимость. Все поддержали это» // <https://nn.by/?c=ar&i=222247&lang=ru>

¹² Росія не годує Білорусь: Лукашенко знову накинувся на РФ з претензіями // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/12/14/7201239/>

¹³ Лукашенко рассчитывает на расцвет белорусско-российских отношений в период работы Бабича // <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-rasschityvaet-na-rastsvet-belorussko-rossijskih-otnoshenij-v-period-raboty-babicha-321038-2018/>

формулюванні ця тема не стоїть на порядку денному. Вона не обговорювалася. Про це не ведеться ніяких розмов».¹⁴

Водночас **19 грудня** президент РФ схвалив військову доктрину Союзної держави, в яку входять РФ і Білорусь.¹⁵ А **21 грудня** на 55-ій сесії Парламентських Зборів Союзу Білорусі і Росії в Москві Голова Держдуми РФ **В'ячеслав Володін** заявив про завершення підготовки проекту Концепції зближення законодавств Росії та Білорусі.¹⁶ **28 грудня** Прем'єр-міністр Росії **Дмитро Медведєв** створив робочу групу з інтеграції Росії і Білорусі, керувати якою буде міністр економічного розвитку РФ **Максим Орешкін**.¹⁷

Зустрічаюся напередодні Нового року, обидва президенти визнали, що відносини між країнами останнім часом погіршилися.¹⁸

25 грудня 2018 Президенти РФ і Білорусі **Володимир Путін** і **Олександр Лукашенко** провели переговори, які тривали 4 години, заяв за підсумками переговорів немає.¹⁹ Ця зустріч стала 12-ю за 2018 рік. За інформацією прес-секретаря Лукашенка, **Наталі Ейсмонт**, під час зустрічі один на один, «президенти піддали серйозному аналізу домовленості в рамках Союзної держави, їх реалізацію. Було відзначено відставання по деяких позиціях і позначено намір дані процеси активізувати (це стосується, наприклад, проведення єдиної узгодженої промислової політики, тощо)».²⁰

¹⁴ Песков: планов полного объединения РФ и Беларуси нет // Читать полностью:

<https://www.interfax.by/news/belarus/1252036>

<https://www.interfax.by/news/belarus/1252036>

¹⁵ Распоряжение Президента Российской Федерации от 19.12.2018 № 390-рп "О Военной доктрине Союзного государства" // <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201812190032>

¹⁶ Завершается подготовка проекта Концепции сближения законодательств РФ и Беларуси // Читать полностью: <https://www.interfax.by/news/belarus/1252272>

<https://www.interfax.by/news/belarus/1252272>

¹⁷ Медведев создал рабочую группу по интеграции России и Белоруссии //

<https://ria.ru/20181228/1548872835.html>

¹⁸ Лукашенко і Путін обговорюють в Кремлі спірні енергетичні питання // https://dt.ua/WORLD/lukashenko-i-putin-obgovoryuyut-v-kreml-i-spirni-energetichni-pitannya-297961_.html

¹⁹ Переговоры Путина и Лукашенко в Кремле продолжались почти четыре часа //

<https://tass.ru/politika/5952723>

²⁰ Беларусь и Россия сблизилы позиции по всем вопросам, президенты до Нового года встретятся еще раз // <https://www.belta.by/president/view/belarus-i-rossija-sblizili-pozitsii-po-vsem-voprosam-prezidenty-dogovorilis-ono-voj-vstreche-do-novogo-330686-2018/>

За повідомленнями інших ЗМІ, була досягнута лише домовленість про нову зустріч, яка відбулася 30 грудня.²¹

30 грудня президенти РФ і Білорусі провели чергові переговори у Кремлі, під час яких обговорили подальший розвиток відносин між країнами. Як повідомляє ТАСС, зустріч тривала 3,5 години і проходила за зачиненими дверима. «Як ми і домовлялися, ми створюємо робочу групу щодо подальшого розвитку наших зв'язків у сфері економіки і по інших напрямках. За вашою пропозицією попрацюємо в напрямку розвитку наших планів у будівництві Союзної держави», – заявив Путін перед початком зустрічі. У свою чергу Лукашенко зазначив, що Мінськ готовий активізувати діяльність робочої групи з питань російсько-білоруських відносин після різдвяних свят.²²

На брифінгу за підсумками зустрічі прес-секретар Путіна Д. Песков ще раз заявив, що про об'єднання Росії і Білорусі в одну державу не йдеться, за його словами, йдеться про «рух назустріч один одному».²³

Цього року теж було зроблено кілька заяв, зміст яких є ідентичним попереднім: Білорусь не проти союзу з Росією, але стосунки двох держав у такому утворенні мають бути рівноправними.

10 січня цього року Лукашенко на нараді про соціально-економічний розвиток країни в 2019 році і підходах до подальшого розвитку інтеграційних напрямків заявив про те, що розмови про об'єднання Білорусі з Росією «дурні і притягнуті за вуха», додавши, що це неможливо. За його словами, «союз Білорусі і Росії може розвиватися тільки на рівноправній основі». «Немає рівноправної основи – немає союзу... Тому по багатьом причинам, ви самі

²¹ Песков подтвердил, что Путин и Лукашенко договорились о новой встрече до конца года // <https://tass.ru/politika/5953116>

²² Дважды за неделю. Путин и Лукашенко обсудили российско-белорусские отношения // <https://tass.ru/ekonomika/5965927>

²³ Песков: речь об объединении России и Белоруссии в одно государство не идет // <https://tass.ru/politika/5964862>

розумієте, про об'єднання двох держав мови не йде», – зазначив президент Білорусі.²⁴

Лукашенко також заявив, що Росія може втратити «єдиного союзника на західному напрямку» через відсутність домовленостей щодо компенсації за податковий маневр у нафтовій сфері.²⁵

У відповідь офіційний представник Міністерства закордонних справ РФ **Марія Захарова** заявила, що стратегічний курс Росії на зміцнення відносин з Білоруссю не ставиться під сумнів. За її словами, в рамках Союзної держави «ще багато чого можна зробити», щоб підвищити ефективність даного інтеграційного формату.²⁶

Натомість прем'єр-міністр РФ **Дмитро Медведєв** наголосив, що Росія зберігає великий обсяг кредитної підтримки Білорусі за рахунок коштів, які могла б направити на підтримку власної економіки і порадив Мінську цінувати це, «розмірковуючи про союзницькі відносини». Медведєв підкреслив, що Москва не вимагає повернення кредитів, виданих Мінську, а пролонгує їх «на прохання партнерів... По суті, ми допомагаємо, позичаючи гроші з нашої економіки. Це треба цінувати, розмірковуючи про союзницькі відносини», – зазначив він.²⁷

16 січня на великій прес-конференції, присвяченій підсумкам 2018 р., глава МЗС РФ **Сергій Лавров** нагадав, що в ході останніх контактів президентів Білорусі і Росії в грудні 2018 р. були обговорені ті положення Союзного договору, які стосуються конкретних і практичних речей в сфері економіки і торгівлі, зокрема, формування єдиної грошової одиниці, єдиної грошової і кредитної політики, податкової політики. Лавров заявив, що розбіжностей у цих питаннях з представниками Білорусі не було. А от

²⁴ "Никто никого не наклонит" - Лукашенко назвал притянутыми за уши разговоры об объединении с Россией // <https://www.belta.by/president/view/nikto-nikogo-ne-naklonit-lukashenko-nazval-pritjanutymi-za-ushi-razgovory-ob-objedinenii-s-rossiej-332159-2019/>

²⁵ РФ может потерять "единственного союзника на западном направлении" – Лукашенко // <https://www.interfax.by/news/belarus/1252865>

²⁶ МИД РФ заявляет о намерении укреплять союз с Беларусью // <https://www.interfax.by/news/belarus/1252906>

²⁷ Медведев посоветовал Минску ценить поддержку со стороны Москвы // https://www.rbc.ru/politics/14/01/2019/5c3c75469a79472de107ec00?utm_source=tw_rbc

«створити спільну конституцію, суд і парламент з Білорусією поки неможливо, але РФ на цьому і не наполягає».²⁸

А **18 січня** Лукашенко заявив, що влада країни не проти союзної держави або об'єднання з Росією, однак умовою об'єднання має стати «рішення людей». І у разі запровадження єдиної валюти це не має бути грошова одиниця Центробанку РФ. «Ви хочете податкову, митну політику уніфікувати? Згоден. Теж сказав в минулий раз: але на кращих традиціях і умовах, візьмемо все найкраще у білорусів і росіян. Але не так: ми – великі, ви – малі, давайте робіть так, як у нас», – зазначив він. Але свою промову закінчив так: «ми завжди проводили, можна сказати, проросійський курс. Проповідуючи багатовекторну зовнішню політику, ми завжди Росію визначали не просто як нашого головного партнера, а як найближчу, братську державу, де живуть просто наші люди. Так і буде».²⁹

Міністр закордонних справ Білорусі **Володимир Макей** в розвиток слів Лукашенка зазначив, що в «сучасних умовах турбулентності будь-якій державі неможливо вижити в поодинці, самотійно», але в жодному разі не можна торгувати суверенітетом.³⁰

Таким чином, ми бачимо, що **процес торгів між Росією та Білоруссю не завершено, і Лукашенко у властивій йому манері намагатиметься пробувати грати на декількох шахівницях.**

Зустріч Лукашенка з **Віктором Медведчуком**, яка відбулася **14 січня 2019 р.**,³¹ вочевидь, слід розглядати саме в контексті демонстрації Білоруссю наявності власної зовнішньої політики та власної значимості у вирішенні «українського питання», у т.ч. і з розрахунку на увагу Заходу.

²⁸ Лавров: создание общей конституции, суда и парламента с Белоруссией пока невозможно // <https://tass.ru/politika/6004393?fbclid=IwAR0TKJXabmR-7WpX19BA1kRKM0TGBncFrToGPT1XSjJkOhva5UiFHWeyq80>

²⁹ Лукашенко назвал условия углубленного союзного строительства с Россией // <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-nazval-uslovija-uglublennogo-sojuznogo-stroitelstva-s-rossiej-333225-2019/>

³⁰ Макей: в условиях турбулентности государству не выжить в одиночку, но торговать суверенитетом нельзя // <https://www.belta.by/politics/view/makej-v-uslovijah-turbulentnosti-gosudarstvu-ne-vyzhit-v-odinochku-no-torgovat-suverenitetom-nelzja-333187-2019/>

³¹ Лукашенко о конфликте в Украине: это недоразумение надо заканчивать // <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-o-konflikte-v-ukraine-eto-nedorazumenie-nado-zakanchivat-332536-2019/>

Виступаючи **18 січня** на урочистому засіданні з приводу 100-річчя білоруської дипломатичної служби Лукашенко зокрема сказав: «Розширено коло зарубіжних партнерів, союзників, відкрито перспективні ринки (звичайно, не зовсім так, як хотілося б по швидкості, але тим не менше). Білоруська дипломатія вийшла на якісно новий рівень. Ви теж це не можете не помітити. На мінському переговорному майданчику обговорюються складні регіональні і глобальні проблеми». «Ми повинні захистити свій суверенітет і незалежність. Ми не проти росіян, поляків, литовців. Ми хочемо бути в будь-якому союзі, але жити у своїй власній квартирі. У нас ця квартира є. Наші сусіди, які б вони не були, ми їх не вибираємо, і ми готові з усіма будувати добрі, теплі, взаємовигідні відносини», – додав білоруський лідер.³²

Слід зазначити, що **31 жовтня 2018 р.** Президент Республіки Білорусь вже висловив готовність відправити миротворчий контингент до ОРДЛО, у тому числі, бути присутнім на неконтрольованій ділянці українсько-російського кордону.³³ Президент Білорусі також заявив про необхідність подальшого пошуку «взаємоприйняттого рішення щодо розміщення в Донбасі миротворців», включаючи формат спільної місії ООН і ОБСЄ.³⁴

Однак, з огляду на відверту недружню і не нейтральну позицію Білорусі в ООН, така ідея не знайшла підтримки в Україні. Лукашенко зокрема поскаржився: «Ті, кому треба припинити цю війну, перш за все Порошенко і українцям, самі почали це відкидати. Мотивацію знайшли: Лукашенко проросійський».³⁵

³² Александр Лукашенко не видит оснований менять сложившийся внешнеполитический курс страны
<http://www.soyuz.by/news/daytheme/bel/43052.html>

³³ Лукашенко: Беларусь готова помочь закончить войну на Донбассе // https://www.youtube.com/watch?v=M142_3_vc0Y

³⁴ Лукашенко запропонував відправити білоруських миротворців до ОРДЛО // https://dt.ua/POLITICS/lukashenko-zaproponuvav-vidpraviti-biloruskih-mirotvorciv-do-ordlo-292648_.html

³⁵ Лукашенко заявил, что его предложения по Донбассу не нашли поддержки у Порошенко // Читать полностью: <https://www.interfax.by/news/belarus/1251943>
<https://www.interfax.by/news/belarus/1251943>

Прес-секретар Путіна заявив про те, що Росія не знає позицій «зацікавлених країн» до такої пропозиції і поклав вирішення цього питання на «керівництво» бойовиків «ЛНР» і «ДНР».³⁶

Оглядач DT.UA **Андрій Паливода** вважає, що важливим чинником тиску на офіційний Мінськ є новий посол РФ **Михайло Бабич**.³⁷ Той самий, якого у 2016 році відмовилася прийняти в себе Україна. Посол Росії в пострадянських країнах не просто представник Москви. Це людина, завдання якої – тиснути на місцеву політичну еліту. Сьогодні посол – учасник гібридної війни, і Кремль змінив посла на більш радикального й суворого. Михайло Бабич – затятий прибічник анексії Криму, посол і повноважний представник президента Росії, як член Ради безпеки РФ постійно доповідатиме про перебіг виконання особистих доручень Путіна щодо «проблем» Білорусі. У нього особливі стосунки з Путіним, він входить до групи людей, які в певному сенсі приймають рішення щодо внутрішньої й зовнішньої політики в Росії.³⁸

Ризики

Білорусі стає все важче балансувати між бажанням зберегти нормальні відносини з Україною, при цьому залишаючись союзником і реципієнтом допомоги від РФ. Про це свідчать голосування цієї країни в ООН.³⁹ А викрадення Гриба, арешт Шаройка⁴⁰ та інших українців фактично втягнули відносно нейтральну до України Білорусь у гібридну війну Кремля з Україною.

Попри запевнення Лукашенка, що «білоруси ніколи не приїдуть до України на танках»,⁴¹ **Білорусь розглядається Україною як один із потенційних майданчиків агресії Росії як щодо України, так і інших**

³⁶ Песков: ДНР и ЛНР должны сами отреагировать на предложение Минска сопроводить их выборы // <https://tass.ru/politika/5745883>

³⁷ Лукашенко рассчитывает на расцвет белорусско-российских отношений в период работы Бабича // <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-rasschityvaet-na-rastsvet-belorussko-rossijskih-otnoshenij-v-period-raboty-babicha-321038-2018/>

³⁸ Українські наслідки капітуляції Лукашенка // https://dt.ua/foreign_economics/ukrayinski-naslidki-kapitulyaciyi-lukashenka-290255_.html

європейських країн. Адже в разі, якщо РФ вирішить використовувати Білорусь як плацдарм для агресії проти України (або інших держав), Олександр Лукашенко не зможе протистояти цьому.

1 вересня 2017 р. президент Петро Порошенко заявив, що проведення російсько-білоруського військового навчання «Захід-2017» несе загрозу територіальній цілісності України. За його словами, під час візиту президента Білорусі Олександра Лукашенка до України це питання обговорювалося окремо. «Ми отримали запевнення, що ні в якому разі з території Білорусі ні зараз, ні в майбутньому не буде загрози. Сподіваюсь, що це слово буде дотримано. Немає підстав ставити це під сумнів», – зазначив глава держави.⁴²

Представник ГУР МО України **Вадим Скібіцький** у червні 2018 р. заявив, що під час навчань «Захід-2017», що пройшли з 14 по 20 вересня 2017 р. на 7 полігонах Білорусі та 3 полігонах РФ, російські війська готувалися до окупації країн Балтії. За його словами, основною метою цих навчань було відпрацювання вторгнення російської армії в країни Балтії та недопущення на цю територію військ країн-членів НАТО.⁴³

Німецьке видання BILD ще в грудні 2017 р. з посиланням на джерела в розвідувальних органах повідомляло, що в справжню легенду навчань входило захоплення країн Балтії та Білорусі та завдання ударів по об'єктах критичної інфраструктури членів НАТО Німеччини, Нідерландів, Польщі, Норвегії та нейтральних Швеції та Фінляндії. Основним завданням, яке поставили перед російськими військовими, було захоплення трьох балтійських країн, сполучення суходолом яких з іншими союзниками проходить через найбільш вразливу ділянку зовнішніх кордонів НАТО – так

³⁹ РФ, Сербія, Білорусь і ще 23 країни голосували проти нової кримської резолюції ООН // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/16/7198379/>

⁴⁰ <https://www.facebook.com/zurab.alasania/posts/1815077305170646>

⁴¹ "Мы никогда не придём к вам на танках". Речь Лукашенко на Форуме регионов Беларуси и Украины // <https://www.youtube.com/watch?v=РобvQ-zbMCQ>

⁴² Порошенко розповів про загрозу Україні російського навчання "Захід" у Білорусі // https://dt.ua/POLITICS/poroshenko-rozpoviv-pro-zagrozu-ukrayini-rosiyskogo-navchannya-zahid-u-bilorusi-252824_.html

⁴³ Під час минулорічних навчань "Захід-2017" Росія відпрацьовувала окупацію країн Балтії – ГУР // https://dt.ua/WORLD/pid-chas-minulorichnih-navchan-zahid-2017-rosiya-vidpracovuvala-okupaciyu-krayin-baltiyyi-gur-279743_.html

званий Сувальський коридор шириною 100 кілометрів, який відділяє Калінінградську область РФ від Білорусі. На користь цієї версії говорить, зокрема, і характерне розміщення так званої «Вейшнорії» – на території Білорусі якраз навпроти Сувальського коридору.⁴⁴

Керівник Служби з питань інформаційної безпеки Апарату РНБОУ **Валентин Петров** у виступі на презентації спільного проекту «Українського тижня» та The Economist «Світ у 2019» також зазначав, що через Білорусь Росія планує вийти на країни Балтії, Польщу.⁴⁵

Ці ризики посилюються поки що непідтвердженою інформацією про наміри Росії створити у Білорусі свою військову базу.

Білоруські опозиційні ЗМІ пишуть, що створення в Білорусі російської військової бази було умовою, яку висунув Олександр Лукашенко Володимир Путін 22 вересня на переговорах у Сочі. Мовляв, Росія відновить «вуглеводневе субсидування» білоруської економіки за умови, що глава Білорусі нарешті погодиться на постійну військову присутність Росії.⁴⁶

Слід зазначити, що формальний привід для обговорення питання військової бази в Білорусі дав президент Польщі **Анджей Дуда**, який під час візиту до Вашингтона запропонував США створити на польській території постійну військову базу, розмістити там американську танкову дивізію.⁴⁷ Ця ідея польського керівництва стала приводом для тиску Москви на офіційний Мінськ з метою розміщення російських військ. До слова, це не вперше: у 2014-2015 роках домовленості про російську базу було майже досягнуто, але потім Лукашенко «дав задній хід».⁴⁸

⁴⁴ Putin's Zapad 2017 simulated a war against NATO // <https://www.bild.de/politik/ausland/bild-international/zapad-2017-english-54233658.bild.html>

⁴⁵ В. Петров: Незважаючи на гібридну агресію РФ, Україна стає дедалі сильнішою // <http://www.rnbo.gov.ua/news/3184.html>

⁴⁶ Загроза з півночі // https://dt.ua/international/zagroza-z-pivnochi-292909_.html

⁴⁷ Poland suggests 'Fort Trump' as U.S. weighs military base // https://www.reuters.com/article/us-usa-poland/trump-says-u-s-considering-permanent-military-presence-in-poland-idUSKCN1LY2NJ?feedType=RSS&feedName=politicsNews&utm_medium=Social&utm_source=Twitter

⁴⁸ РФ і Білорусь шукають відповідь на можливе розміщення бази США в Польщі – Лукашенко // https://dt.ua/WORLD/rf-i-bilorus-shukayut-vidpovid-na-mozhlive-rozmischennya-bazi-ssha-v-polschi-lukashenko-292636_.html

Водночас **6 листопада Олександр Лукашенко** під час зустрічі з представниками аналітичних центрів США заявляв про те, що не бачить необхідності у створенні російської військової бази на території країни. За його словами, Збройні сили Білорусі в змозі забезпечити безпеку країни та виконати свої функції краще, ніж будь-яка інша держава, у тому числі РФ.⁴⁹ Того ж дня посол РФ в Білорусі Михайло Бабич підтвердив: «Президент Білорусі абсолютно прав: на сьогоднішній день бойових можливостей російських Збройних сил, білоруських Збройних сил досить для відображення будь-якої агресії будь-якого супротивника. У сьогоднішній ситуації робити нічого не потрібно».⁵⁰

Однак ще **28 жовтня 2018 р.** стало відомо, що новітні комплекси радіоелектронної боротьби (РЕБ) «Самарканд» буде розгорнуто в 13 військових частинах по всій Росії, а також у Білорусі. Це впливає з повідомлення про проведення закритого аукціону на монтаж устаткування, що розміщене на сайті держзакупівель. Початкова вартість контракту – 61 млн руб. Усі комплекси мають стати до ладу до 10 листопада 2019 р. Зараз у Білорусі російської військової бази немає. На білоруській землі розташовані (з часів СРСР) два російські військові об'єкти: РЛС під Ганцевичами («Антей») і пункт далекого зв'язку з підводними човнами ВМС Росії біля Вілейки («Волга»). Наразі на них немає озброєнь, є тільки формально цивільний персонал, який обслуговує техніку. Комплекси «Самарканд» цілком можуть бути розміщені на таких об'єктах.⁵¹ Термін їхнього безплатного перебування на білоруській території закінчується у 2020 році, і російські військові наполягають на продовженні такого режиму.⁵²

Економічний тиск та подальша прагматизація відносин Росії щодо РБ у нафтогазовій сфері несуть загрози і для енергетичної безпеки

⁴⁹ О геополитике, безопасности и сотрудничестве - Лукашенко встретился с аналитиками из США // <https://www.belta.by/president/view/o-geopolitike-bezopasnosti-i-sotrudnichestve-lukashenko-vstretilsja-s-analitikami-iz-ssha-324496-2018/>

⁵⁰ Посол РФ: Россия и Белоруссия обладают боевыми возможностями для отражения любой агрессии // <https://tass.ru/politika/5761153>

⁵¹ Загроза з півночі // https://dt.ua/international/zagroza-z-pivnochi-292909_.html

⁵² Загроза з півночі // https://dt.ua/international/zagroza-z-pivnochi-292909_.html

України. Із серпня 2018 р. Росія почала обмежувати поставки в Білорусь скрапленого газу, бензину й дизпалива, тобто тих вуглеводнів, які офіційний Мінськ перепродував, насамперед в Україну. За статистикою, **білоруські поставки закривають 45 % українського ринку бензину і 35 % дизпалива, а загалом 40,31 % моторного палива для України йде з Білорусі або через Білорусь.**⁵³

В Україні навіть на високому політичному рівні говорять про можливість перенесення переговорів з Мінська. Так, постійний представник України при ООН **Володимир Єльченко** в ефірі телеканалу «Прямий» заявив, що переговори Тристоронньої контактної групи по Донбасу з Мінська варто перенести до іншого міста, а в ідеалі – взагалі за межі Білорусі. Постпред наголосив, що позиція Білорусі – відверто ворожа щодо України, що виглядає дивно, адже Білорусь увесь час голосно заявляє про свій нейтралітет.⁵⁴ А перший заступник голови Верховної Ради та представник України в тристоронній контактній групі Ірина Геращенко підтримала цю пропозицію.⁵⁵

Попри це, **слід враховувати, що наразі ініційовані Лукашенком Мінські угоди**⁵⁶ – єдиний з існуючих дієвий механізм стримування агресора (шляхом запровадження санкцій за їх невиконання Росією). І попри те, що на дипломатичному рівні офіційний Мінськ не голосував за «проукраїнські» резолюції ООН, зокрема щодо приналежності Криму, у 2014 р. Лукашенко де-факто підтримав Київ не стільки на словах, скільки на ділі. Білорусь оперативно організувала постачання в Україну товарів подвійного призначення, частин систем озброєнь і палива – до того ж з відстрочкою платежу.⁵⁷

⁵³ Українські наслідки капітуляції Лукашенка // https://dt.ua/foreign_economics/ukrayinski-naslidki-kapitulyaciyi-lukashenka-290255_.html

⁵⁴ Треба просто переносити цей майданчик з Мінська до якоїсь іншої столиці — Єльченко // <https://prm.ua/treba-prosto-perenositi-tse-maydanchik-iz-minsku-v-yakus-inshu-stolitsyu-yelchenko/>

⁵⁵ <https://www.facebook.com/iryna.gerashchenko/posts/1897391387015332>

⁵⁶ Чим закінчилися переговори в Мінську: документи і заяви сторін // https://dt.ua/POLITICS/chim-zakinchilisya-peregovori-v-minsku-dokumenty-i-zayavi-storin-164053_.html

⁵⁷ Как Украине избежать разочарований в работе с Беларусью // <http://hvylyya.net/analytiks/geopolitics/kak-ukraine-izbezhat-razocharovaniy-v-rabote-s-belarusyu.html>

З іншого боку, такі зв'язки можуть нести репутаційні втрати України у відносинах з ЄС та США. Нинішній глава держави Лукашенко має імідж «останнього диктатора Європи»⁵⁸ через численні порушення прав опозиції та свободи слова.⁵⁹ Наразі Білорусь залишається єдиною країною Європи, де застосовують смертну кару. За останні 20 років там було розстріляно понад 400 засуджених до виняткової міри покарання.⁶⁰ У 2018 р. було винесено 2 нових смертних вироки, а 4 раніше винесених були приведені у виконання.⁶¹ Цього року в цій країні винесено ще один смертний вирок.⁶² Такі дії Мінська були засуджені Радою Європи.⁶³

Використання співпраці з Білоруссю може бути використане і для критики зовнішньополітичного курсу чинної влади України⁶⁴. Особливо гострою ця критика можлива у контексті президентської та парламентської кампаній 2019 року.

Слід також розуміти, що зараз Білорусь активно намагається стати одним із ключових вузлів «нового Шовкового шляху», що з'єднає Євразійський економічний союз з Європейським Союзом. Як зазначає оглядач DT.UA Денис Лавнікевич, у Білорусі китайцям виділили величезну ділянку землі під Мінськом (не питаючи думки місцевого населення), де було створено Китайсько-білоруський індустріальний парк «Великий камінь». Сьогодні там триває активне створення сухого порту та комплексного логістичного центру. По суті, створено два вузлові майданчики економічного поясу Шовкового шляху: округ в Урумчі Синьцзян-Уйгурському автономному районі КНР і «Великий камінь» в Білорусі». На створення

⁵⁸ Лукашенко назвав "сміхотворними" заяви про диктатуру в країні // https://dt.ua/WORLD/lukashenko-pazvav-smihotvornimi-zayavi-pro-diktaturu-v-krayini-286024_.html

⁵⁹ У Білорусі висунули звинувачення трьом опозиційним журналістам // <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/11/9/7089171/>

⁶⁰ У Білорусі виконали перший в 2017 році смертний вирок // <https://tsn.ua/svit/u-bilorusi-za-2017-rik-vpershe-stratili-uv-uzneno-925073.html>

⁶¹ В Белоруссии в 2017 году было вынесено пять смертных приговоров // <https://interfax.com.ua/news/general/481342.html>

⁶² Первый в 2019 году смертный приговор вынесен в Беларуси // Читать полностью: <https://www.interfax.by/news/belarus/1252832>

<https://www.interfax.by/news/belarus/1252832>

⁶³ Рада Європи засудила нові смертні кари в Білорусі // https://dt.ua/WORLD/yes-zasudiv-novi-smertni-kari-v-bilorusi-295541_.html

⁶⁴ Порошенко: На 100% довіряю Лукашенку // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/10/26/7196370/>

інфраструктури першої черги «Великого каменя» Пекін вже виділив понад 500 млн дол. Найбільша логістична компанія Китаю China Merchants планує інвестувати в логістичний центр ще понад 500 млн дол. до 2020 р. При цьому Україна не підійшла Китаю, як мінімум, з двох причин: через війну на сході і слабку інфраструктуру на заході країни.⁶⁵

Кисельов С.С., Кордун О.О.
аналітично-інформаційний відділ
Національний інститут стратегічних досліджень
січень 2019 р.

⁶⁵ "Drive Ukraine 2030": критичний розбір // https://dt.ua/macrolevel/drive-ukraine-2030-kritichniy-rozbir-283560_.html